

На мінулым тыдні ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адбыўся круглы стол на тэму “Праваслаўная кніжная спадчына старажытнай Беларусі як фактар умацавання духоўнасці беларускага народа” з удзелам вядучых лінгвістаў і гісторыкаў літаратуры (навукоўцаў з акадэмічнага Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы, БДУ, БДУКіМ) і прадстаўнікоў Беларускай Праваслаўнай Царквы. Мерапрыемства прайшло ў рамках дамовы “Аб развіцці супрацоўніцтва аддзялення гуманітарных навук і мастацтваў НАН Беларусі з Беларускім Экзархатам РПЦ у 2011 годзе”, падпісанай акадэмікам А.А.Каваленем і мітрапалітам Мінскім і Слуцкім Філарэтам, Патрыяршым Экзархам усяе Беларусі.

Згодна з рашэннем аргкамітэта форуму, пасяджэнне якога адбылося ў кастрычніку 2011 года, на абмеркаванні былі вынесены тры найбольш актуальныя праблемы ў сувязі з захаваннем і вывучэннем праваслаўнай кніжнай спадчыны Беларусі: вызначэнне яе аб’ёму і складу;

па-польску, натуральна, рабілі гэта не па сваёй волі, а прымусова — ва ўмовах паланізацыі. Асабліва ўвагу С.Л.Гаранін звярнуў на разнаманасць перадачы рэлігійнай лексікі ў сучаснай беларускай мове ў сённяшняй культурнай прасторы Беларусі: “Здаецца, і публікуюцца пісьмовыя

Агульны кантэкст — духоўнасць

упарадкаванні перадачы праваслаўнай рэлігійнай лексікі ў сучаснай беларускай мове; напрамкі і формы супрацоўніцтва Інстытута мовы і літаратуры НАН Беларусі і БПЦ.

Адкрываючы круглы стол, дырэктар Інстытута мовы і літаратуры Аляксандр Лукашанец адзначыў, што ўсе вышэйназваныя праблемы так ці інакш ужо абмяркоўваліся і абмяркоўваюцца на розных узроўнях кампетэнцыі, з розных пазіцый і на падставе розных падыходаў, вынікам такіх абмеркаванняў нярэдка становяцца неабгрунтаваныя ці аднабокія рашэнні. А таму самай важнай задачай сёння з’яўляецца аб’яднанне намаганняў навукоўцаў і прадстаўнікоў царквы ў вырашэнні разнастайных спрэчных пытанняў на карысць умацавання духоўнасці ўсяго беларускага народа.

У сваю чаргу архімандрыт Лядзенскага манастыра старшыня Выдавецкага савета Беларускай Праваслаўнай Царквы Уладыка Веніямін падкрэсліў сімвалічнасць сустрэчы навукоўцаў і царкоўнікаў, якія вырашылі сабрацца разам, быццам адным сабрам. Асабліваць культуры праваслаўнага славянства заключаецца ў тым, заўважыў Уладыка, што сярод усіх еўрапейскіх народаў толькі для славянскай супольнасці, у тым ліку для будучых беларусаў, прыняцце хрысціянства і асвойванне пісьменства супалі па часе, свет веры і свет кнігі адкрыўся для праваслаўных славян адначасова. Гэтым найперш і тлумачыцца той факт, што гісторыя культурнай самаідэнтыфікацыі беларусаў найпаўнейшая і ў найбольшай цэласнасці бачная толькі з пункта погляду царквы, з гледзішча гісторыі хрысціянства ў Беларусі. Вывучэнне ж праваслаўнай айчынай кніжнасці на працягу стагоддзяў дазваляе, у прыватнасці, сцвярджаць, што Беларусь з’яўлялася і застаецца законнай і годнай спадкаемніцай найбагацейшай старажытнарускай духоўнай традыцыі.

З вялікай цікавасцю было выслухана ўдзельнікамі круглага стала выступленне намесніка дырэктара Інстытута мовы і літаратуры Сяргея Гараніна, які засяродзіўся на праблеме засваення багатай духоўнай спадчыны беларусаў шырокай грамадскай свядомасцю. У сувязі з гэтым паўстае галоўнае пытанне: што ўключаць у кантэкст нашай культурнай гісторыі, а што не ўключаць? Напрыклад, ці павінны мы ўключаць у гэты кантэкст творы кіеўскага мітрапаліта Іларыёна? Або помнікі духоўнай праваслаўнай літаратуры, напісаныя ў XVI—XVII стагоддзях па-польску? Адказы на гэтыя і шматлікія іншыя пытанні высявятляюцца ў працэсе тэкстуальнага і гістарычнага аналізу. Скажам, без ведання твораў мітрапаліта Іларыёна нам былі б незразумелыя многія ўласна беларускія летапісы. А тыя ж праваслаўныя дзеячы, якія ў XVI—XVII стагоддзях мусілі пісаць свае творы

помнікі, і ўключаюцца ў культурны кантэкст усё новыя і новыя адшуканыя творы, але ўключаныя ў скажоным ці недасканалым варыянце яны не служаць таму, чаму павінны былі б служаць, — аб’яднанню. Наадварот, адбываецца разбурэнне адзінага беларускага культурнага кантэксту... Хацелася б, каб былі вырацаваны механізмы, якія б выправілі такую сітуацыю”.

У многім сугучна з Сяргеем Гараніным выступіла загадчык сектара гісторыі беларускай літаратуры Інстытута мовы і літаратуры НАН Беларусі Любоў Ляўшун, якая ўслед за калегам таксама ўзгадала творчасць кіеўскага мітрапаліта Іларыёна, у прыватнасці яго “Слова пра закон і ласку Божую”, якое захавалася і ў беларускіх спісах. Ужо сам факт сведчыць пра тое, што гэты твор уплываў на культурагенез беларусаў, на духоўнае развіццё нашага народа. Тое ж самае датычыцца і такіх вядомых помнікаў старажытнарускай літаратуры, як “Сказанне пра Барыса і Глеба”, “Хаджэнне ігумена Дانیіла” і многіх іншых. “Нашы продкі чыталі ўсё гэта, — адзначыла Любоў Віктараўна. — Гэтыя творы былі ўзорамі. І таму мы павінны сёння таксама даносіць іх да сучаснага чытача, каб ён разумеў, што беларуская культура пачалася не ў пачатку XIX стагоддзя, а нашмат раней. Каб беларусы, якія жывуць сёння, маглі адчуць сваю прыналежнасць да глыбінных гісторыі і культуры ўсяго ўсходняга славянства, прадстаўленых менавіта ў кніжнасці”.

На думку Л.В.Ляўшун, сёння і навукоўцам, і прадстаўнікам царквы трэба засяродзіцца найперш не на тым, каб перакладаць свяшчэнныя тэксты, а на тым, каб паспрыяць духоўнаму ўдасканаленню насельніцтва. У сувязі з гэтым яна выступіла з прапановай стварэння адмысловага “Беларускага пролагу” для ўжытку як у царкоўным богаслужэнні, так і ў педагагічна-асветніцкай дзейнасці.

З цікавымі прапановамі і заўвагамі на круглым сталі таксама выступілі загадчык аддзела гісторыі беларускай літаратуры Інстытута мовы і літаратуры Н.В.Палышчук, вядучыя навуковыя супрацоўнікі гэтай установы І.У.Будзько і В.А.Чамярыцкі, прафесар загадчык кафедры славістыкі БДУ І.А.Чарота. У прыватнасці, гаворка ішла пра складанне “Царкоўнаславянска-беларускага слоўніка” (з абавязковым указаннем грэчаскіх лексем), стварэнне пры Беларускім Экзархаце сумеснага з гуманітарным аддзяленнем НАН Беларусі даследча-кансультатывага цэнтра па вывучэнні духоўнай спадчыны Беларусі, уяўдзена ў склад Біблейскай камісіі БЭ і Выдавецкага савета БЭ спецыялістаў Інстытута мовы і літаратуры, правядзенне новых прэзентацыйных праектаў, што тычацца праваслаўнай кніжнай спадчыны, і інш.